

Sygn. akt I USK 516/21

POSTANOWIENIE

Dnia 23 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania D. C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.
o umorzenie należności z tytułu nieopłaconych składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 września 2022 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 4 lutego 2021 r., sygn. akt III AUa 773/17,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. przyznaje adwokatowi S. B. od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego w Krakowie kwotę 240 (dwieście czterdzieści)
złotych powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług
tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej
z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z 7 marca 2017 r., V U 2380/16, oddalił odwołanie D. C. (odwołująca się) od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. (organ rentowy) z 1 września 2016 r. odmawiającej umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne oraz na Fundusz Pracy na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące

działalność gospodarczą (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551 ze zm., ustaw abolicyjna) za okresy i w wysokościach szczegółowo wskazanych.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 14 stycznia 2015 r. D. C. złożyła do organu rentowego wniosek o umorzenie należności z tytułu składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za okres od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 9 kwietnia 2015 r. wskazał rodzaj należności, czasokres i wysokości zadłużenia, które będą podlegały umorzeniu, określił warunki tego umorzenia oraz wskazał, że warunkiem umorzenia wskazanych należności jest spłata należności niepodlegających umorzeniu obejmujące okres od miesiąca marca 2009 r. do miesiąca listopada 2012 r., które należy uregulować w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji wraz z odsetkami naliczonymi do dnia wpłaty włącznie. Decyzja ta uprawomocniła się 16 maja 2015 r., a wysokość należności niepodlegających umorzeniu na dzień 16 maja 2016 r. wyniosła łącznie kwotę 59.029,32 zł. Odwołująca się do dnia 29 sierpnia 2016 r. nie uregulowała w terminie kwot należności nie podlegających umorzeniu.

Oddalając odwołanie, Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w świetle ustawy abolicyjnej postępowanie ma charakter dwuetapowy. W pierwszej „fazie” organ rentowy - na wniosek osoby uprawnionej (art. 1 ust. 4) - wydawał decyzję określającą warunki umorzenia, w której ustalał kwoty należności, o których mowa w ust. 1 i 6, z wyłączeniem kosztów egzekucyjnych (art. 1 ust. 8). Warunkiem umorzenia należności było - zgodnie z art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej - nieposiadanie na dzień wydania decyzji, niepodlegających umorzeniu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych, za okres od dnia 1 stycznia 1999 r., do opłacenia których zobowiązana jest osoba prowadząca pozarolniczą działalność lub płatnik składek, o którym mowa w ust. 2, oraz należnych od tych składek odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucyjnych naliczonych przez dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego. Niepodlegające umorzeniu należności powinny przy tym zostać - zgodnie z art. 1

ust. 11 - spłacone w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji wydanej na podstawie ust. 8 ustawy abolicyjnej. Upływ powyższego terminu zobowiązywał organ rentowy do przystąpienia do drugiego „etapu” postępowania, zweryfikowania wykonania powyższego obowiązku i w efekcie wydania drugiej decyzji, odpowiednio: - o umorzeniu należności, o których mowa w ust. 1 i 6 - po spełnieniu warunku, o którym mowa w ust. 10, z uwzględnieniem ust. 7, 11 i 12, lub - odmowie umorzenia należności, o których mowa w ust. 1 i 6 - w przypadku niespełnienia warunku, o którym mowa w ust. 10, z uwzględnieniem ust. 7, 11 i 12 (art. 1 ust. 13 ustawy abolicyjnej).

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że 9 kwietnia 2015 r. organ rentowy wydał decyzję określającą warunki umorzenia należności D. C., zawierającą informację, że warunkiem umorzenia jest uregulowanie należności niepodlegających umorzeniu w terminie 12 miesięcy od dnia jej uprawomocnienia. Termin na uregulowanie należności niepodlegających umorzeniu upłynął w przypadku odwołującej się w dniu 16 maja 2016 r., a wysokość należności niepodlegających umorzeniu na dzień 16 maja 2016 roku wyniosła łącznie kwotę 59.029,32 zł. Wobec nieuregulowania w terminie kwot należności nie podlegających umorzeniu organ rentowy wydał w dniu 1 września 2016 r. decyzję, na podstawie której odmówił odwołującej się umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne oraz na Fundusz Pracy. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko prezentowane przez organ rentowy, że warunkiem umorzenia należności z tytułu składek jest spłata zaległości niepodlegających umorzeniu, czyli zaległość na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy za okresy inne niż wskazane punkcie I decyzji z dnia 9 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z 4 lutego 2021 r., III AUa 773/17, oddalił apelację odwołującej się od powyższego wyroku Sądu Okręgowego. Sąd Apelacyjny stwierdził, że ustawa abolicyjna przewiduje możliwość umorzenia określonych należności tylko z okresu od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 28 lutego 2009 r. (art. 1 ust. 1). Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że Sąd Okręgowy wyjaśnił w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, jakie należności z tego okresu podlegają umorzeniu a jakie należności nie podlegają umorzeniu w trybie tej ustawy oraz, że spłacenie należności niepodlegających umorzeniu w terminie 12 miesięcy

o uprawomocnienia się decyzji warunkowej (z dnia 9 kwietnia 2015 r.) było warunkiem umorzenia należności podlegających umorzeniu (art. 1 ust. 10 i 11 ustawy abolicyjnej). Sąd Apelacyjny stwierdził, że takie informacje zawierała decyzja warunkowa z dnia 9 kwietnia 2015 r., której odwołująca się nie zaskarżyła. Sąd Apelacyjny wskazał, że odwołująca się posiadała należności niepodlegające umorzeniu, w szczególności powstałe w okresie po dniu 28 lutego 2009 r., w szczególności należności z tytułu składek (na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne FP i FGŚP wraz z odsetkami), które nie mogły być umorzone w trybie tej ustawy, a więc określane jako należności niepodlegające umorzeniu. Ich spłata była warunkiem skorzystania z dobrodziejstwa tej ustawy i umorzenia należności (innych), wskazanych w decyzji warunkowej z dnia 9 kwietnia 2015 r. Odwołująca się warunku tego nie spełniła, zaś przyczyny dotyczące jej stanu zdrowia i sytuacji finansowej w świetle przepisów powołanej ustawy nie mogły wpłynąć na ocenę prawidłowości zaskarżonej decyzji.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego złożyła odwołująca się, zaskarżając wyrok ten w całości. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniła oczywistą zasadnością skargi. Podniosła, że w sprawie doszło do rażącego naruszenia przez orzekające w sprawie Sądy obu instancji, zakresu obowiązku wynikającego z kognicji rozpoznawania tego rodzaju spraw, wyrażonego w art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i art. 477^{14a} k.p.c., co w jej ocenie prowadzi do stwierdzenia, iż przedmiot postępowania nie został rozpoznany co do istoty sprawy. W ocenie odwołującej się, orzekający w sprawie Sąd Okręgowy ograniczył przedmiot rozpoznania do oceny prawnej zarzutu odwołującej odnoszącego się do okoliczności trudnej jej sytuacji finansowej, rodzinnej i zdrowotnej, nie rozstrzygnął o prawidłowości zaskarżonej decyzji w granicach jej treści i przedmiotu. Błąd ten powielił zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalając apelację odwołującej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Odwołująca się wskazała na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Podkreślić przy tym należy, że naruszenie przepisów postępowania podlega ocenie kasacyjnej uwzględniającej treść art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., który za uzasadnioną podstawę kasacyjną uznaje tylko takie naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy.

Powołując się na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08, LEX nr 512050). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy

wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania odwołująca się nie ustosunkowała się do tak rozumianej przesłanki oczywistej zasadności skargi ani nie wykazuje jej istnienia.

Zdaniem Sądu Najwyższego w sprawie nie można się dopatrzyć oczywistego naruszenia wskazanych przepisów - art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i art. 477^{14a} k.p.c. Zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (zob. przykładowo wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 8 października 2015 r., I UK 452/14, LEX nr 1816588; z dnia 17 marca 2016 r., III UK 83/15, LEX nr 2026236; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214).

W ocenie odwołującej się doszło do oczywistego naruszenia prawa (art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i art. 477^{14a} k.p.c.) ponieważ motywacją zaskarżonego orzeczenia nie została objęta ocena prawidłowości, wykonalności i zakresu skuteczności decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, z 1 września 2016 r., w zakresie przedmiotowym. W ocenie odwołującej się zaskarżona decyzja, została wydana bezpodstawnie, jako, że organ rentowy ma ustawowy obowiązek wskazania w decyzji ustalającej - wstępnej - wszystkich należności niepodlegających umorzeniu, których zapłata stanowi wyłączny warunek umorzenia należności objętych ustawą, a spłacenie tych kwot przez płatnika stanowi jedyny

wymóg do wydania decyzji o umorzeniu należności, czego nie określała decyzja z dnia 9 kwietnia 2015 r.

Odnosząc się do tej argumentacji, należy wskazać, że orzecznictwo Sądu Najwyższego (por. postanowienia z dnia 14 lutego 2018 r., I UZ 67/17, LEX nr 2486211; z dnia 24 kwietnia 2018 r., I UZ 2/18, LEX nr 2483713 i z dnia 22 lutego 2018 r., II UZ 115/17, LEX nr 2456370) potwierdza, że warunkiem umorzenia należności składkowych (w kwotach ustalonych w decyzji określającej warunki umorzenia) jest nieposiadanie, na dzień wydania decyzji o umorzeniu (przewidzianej w art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy), składek niepodlegających umorzeniu oraz pozostałych należności powstałych w konsekwencji ich nieopłacenia. Z treści art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej wynika, że prawidłowa informacja z art. 1 ust. 8 ustawy nie jest warunkiem umorzenia należności. Przepis wyraźnie zastrzega, że jest nią nieposiadanie zaległości. Znaczy to tyle, że ustawodawca wprowadził wprawdzie po stronie organu rentowego powinność informacyjną, jednak nie uzależnia od jej zrealizowania dopuszczalności umorzenia. Wynika to z treści art. 1 ust. 13 ustawy, który stanowi, że w odpowiedzi na wniosek płatnika składek Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzję albo o umorzeniu należności albo o odmowie umorzenia. Rozstrzygnięcia te mają charakter przeciwny. Zostały uzależnione jedną zmienną. Pozytywna decyzja jest dopuszczalna po spełnieniu warunku, o którym mowa w ust. 10 a negatywna w przypadku niespełnienia warunku, o którym mowa w ust. 10. Zgodnie z art. 1 ust. 16 ustawy abolicyjnej od decyzji z art. 1 ust. 8 i ust. 13 ustawy przysługuje odwołanie do sądu. W rezultacie, wadliwe określenie warunków umorzenia z art. 1 ust. 8 ustawy podlega kontroli sądowej, a jeśli płatnik składek z niej nie skorzysta uprawomocnienie się tej decyzji rozpoczyna bieg terminu z art. 1 ust. 11 ustawy. Znaczy to tyle, że niezaskarżenie decyzji informacyjnej, a co za tym idzie potencjalny brak wiedzy płatnika o kształcie ciążącego na nim obowiązku nie rzutuje na prawidłowość decyzji finalnej, gdyż ta uzależniona została tylko od tego, czy wnioskujący po upływie określonego terminu zalega z zapłatą należności wskazanych w art. 10 ust. 10 ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2018 r., I UK 283/17, LEX nr 2573986).

Mając na uwadze powyższe, należy wskazać, że skarga kasacyjna dotyczy prawomocnego wyroku w sprawie z odwołania od decyzji wydanej przez organ

rentowy 1 września 2016 r. wobec nieuregulowania w terminie kwot należności nie podlegających umorzeniu Zakład Ubezpieczeń Społecznych, na podstawie której odmówił D. C. umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne oraz na Fundusz Pracy. W przypadku wydania tej (drugo-etapowej) decyzji, wstępna decyzja z dnia 9 kwietnia 2015 r. wskazująca rodzaj należności, czasokres i wysokości zadłużenia, które będą podlegały umorzeniu – nie podlega ocenie.

Dodatkowo, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, wypada zwrócić uwagę, że „gdy w decyzji warunkowej nie określono kwot zadłużenia nieobjętego abolicją, odsyłając w tym zakresie do informacji, o które adresat decyzji powinien zwrócić się do ZUS, a wnioskodawca działając w zaufaniu do organu rentowego i uzyskanych - zgodnie z udzielonym mu pouczeniem - informacji spłacił w terminie wszystkie wskazane mu kwoty należności niepodlegających umorzeniu, nie można obciążać go negatywnymi skutkami niezapłacenia kwoty zadłużenia, o której nie został w porę poinformowany, mimo że dochował należytej staranności by spełnić ustawowy warunek zastosowania instytucji abolicji. Takie zachowanie organu rentowego narusza wspomniane zasady wynikające z art. 8 k.p.a. i art. 9 k.p.a.” (postanowienie Sądu Najwyższego z 5 marca 2020 r., III UK 147/19, LEX nr 3169697).

Tymczasem w niniejszej sprawie nie mamy do czynienia z takim – wprowadzającym w błąd – zachowaniem organu rentowego. Odwołująca się nie podjęła się spłaty w terminie należności wynikających z decyzji wstępnej. Nie zaskarżyła tej decyzji ani nie podjęła starań o ustalenie, jak kształtują się jej zaległości wymagające spłaty. Jak wskazał Sąd Apelacyjny, ich spłata była warunkiem skorzystania z dobrodziejstwa tej ustawy i umorzenia należności (innych), wskazanych w decyzji warunkowej z dnia 9 kwietnia 2015 r. Prawidłowo zatem uznał za Sądem Rejonowym, Sąd drugiej instancji, że odwołująca się warunku tego nie spełniła, natomiast przyczyny dotyczące stanu zdrowia i sytuacji finansowej w świetle przepisów powołanej ustawy nie mogły wpłynąć na ocenę prawidłowości zaskarżonej decyzji.

W tych okolicznościach faktycznych Sąd Najwyższy nie dopatrył się potrzeby przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

[as]